

Архиепископ Натанаил (Лвов)

О ДОЛАСКУ АНТИХРИСТА И ДРУГОМ ДОЛАСКУ ХРИСТА

Када читамо древна богонадахнута пророчанства, морамо имати на уму да је не само немогуће предвидети будућност без нарочите Божије помоћи, него нам је тешко, или чак немогуће да правилно и разумемо пророчанство које читамо или слушамо. Оно (пророчанство) је истинито, веран приказ спољашњих прилика будућих поколења, и можда више од тога, њиховог унутарњег стања.

Навешћемо као илустрацију за ово један пример. За време другог светског рата, када су толики људи у многим градовима широм света страдали од смртоносних ваздушних напада, било је доста оних који су сматрали да се на авионе односе оне добро познате речи из Откривења о скакавцима са „гвозденим оклопима“ (Отк. 9,9). Могућност оваквог тумачења се, природно, не може порећи. Међутим, ако се и сложимо са њим, ипак треба да приметимо како су ови стихови Апокалипсе постали разумиви тек нашем поколењу, које зна за авијацију, док су ранијим поколењима они били несхватљиви.

Исто то важи, можда још више, када је реч о унутарњим искуствима људске душе. У којој мери би могао човек осамнаестог века, да не идемо у даљу прошлост, разумети искуства и ставове данашњих људи? Зато- када Господ у виђењу открива будућност светом Пророку Данилу, Он му говори: „... а речено виђење... је истина; зато ти запечати виђење, јер је за много дана“ (Дан. 8, 26). Ова идеја се понавља у дванаестој глави: „А ти Данило, затвори ове речи и запечати ову књигу до последњег времена“ (стих 9).

И додаје Господ, обраћајући се Данилу, ово: „Многи ће бити изабрани, темељно убељени и окушани у ватри и освећени; али ће безбожници радити безбожно, и ниједан безбожник неће разумети; али ће разумни разумети“ (12,10).

Пре него што пређемо на есхатолошка откривења Цркве Христове, да кажемо и ово:

Многи су људи забринути и саблажњени чињеницом да је вернике хришћане већ више пута до сада захватало напетост ишчекивање доласка Антихриста и свршетка света и века. Шта више могло би се

рећи да је од самог свог настанка Црква живела у ишчекивању окорог свршетка времена и Другог Доласка Христа.

Не би требало, међутим, мислити да су ова ишчекивања била погрешна или без основа.

Крај света је био и остаје блиска претња свакој епохи. Заиста, највећи значај овог света је у томе да припреми за улазак у Царство Божије што већи број људи спасених Крвљу Христовом. И тек када престане овај процес (обраћења ка Христу ове нових и нових душа), нестане разлога за постојање света и он ће се примаћи свом крају.

Сам Христос, Спаситељ наш, указао је на ово, блиско упоредивши унутарње стање човечанства пред свршетак света са стањем људског рода пред Потоп. Библија приказује то стање на овај начин: „... А Господ рече: неће Дух мој свети остати међу људима, јер су тело...“ И даље: „И видевши Господ да је неваљалство људско велико на земљи, и да су ове мисли срца њихова свагда само зло...“ И још: „А земља се поквари пред Богом, и напуни се земља безакоња. И погледа Бог на земљу, а она беше покварена...“ Наравно постојање човечанства коме је стало само до онога што је телесно, материјално, човечанства чији је васцели ум управљен на зло, човечанства састављеног не од људи којима је удео међу спасенима но само од оних који иду у погибао — постојање, дакле, таквог човечанства је бесмислено. И Господ га је затро у водама Потопа.

Исто такво или слично стање, не једном је овладало људским родом од времена Новог Завета. И крај света у та времена је био близу.

Када се хришћанство појавило, мало га је људи испрва следило. Апостоли и њихови саподвижници пронели су своје проповеди до на крај земље. Али је усвајање ове проповеди, обраћење или необраћење Христу, зависило од оних који су је чули. И да се апостолска проповед показала безуспешном, да се човечанство оглушило о њу, даље би постојање света очигледно било бесмислено, и већ тада би му дошао крај. Ко може рећи да крај тада није био веома близу?

Људи пријемчивог и тананог духа су то осећали. Ово је био разлог (али не једини) зашто су прве деценије хришћанства биле испуњене есхатолошким очекивањима.

Највећа победа човечанства, и залог целокупне његове потоње историје, лежи у чињеници да је значајан део човечанства пошао за апостолима и тако оправдао постојање света.

Епоха Француске револуције подсећа по много чему на епоху Октобарске револуције. И једној и другој је својствено торжество зла и мржње према Богу, чему су склони сви они, широм света, који себе сматрају напреднима. И иако су данас знаци који указују на то да се приближава крај света бројнији него икада раније, па их је, дакле, у доба Француске револуције можда било мање, ипак су и тада били веома бројни, или најбројнији у односу на све претходне епохе. Зато апокалиптички став и оне идеје које Наполеона пореде са Антихристом, а које је Толстој исмевао у свом роману „Рат и мир“, нису у ствари, биле без основа.

Најраније знаке који указују на долазак Антихриста и скори крај света налазимо у Књизи Пророка Данила, поглавља 7—12. Ми их не-

ћемо овде понављати, с обзиром да се могу наћи у Библији, а она је лако доступна свакоме, барем у такозваним „слободним друштвима“. Рећи ћемо само да су ова пророчанства уопштено говорећи, тешка за разумевање, нарочито због недостатка историјске перспективе, услед чега су пророчанства о временима која су најмање хиљаду година удаљена једна од других, међусобно измешана.

На пример: јасно је да се пророчанства у седмом, осмом и дванаестом поглављу односе на апокалиптичка времена. Али крај деветог поглавља, од 22. стиха па надаље односи се на долазак у свет Христа Спаситеља, дакле на догађаје који су се збили пре скоро две хиљаде година.

Али управо у тим стиховима можемо видети колико су Данилова пророчанства јасна и прецизна.

„... Откад изађе наредба да се Јерусалим опет сазида до Христа Владике биће седам седмица и шездесет две седмице. А после те шездесет две седмице погубљен ће бити Месија и у Њему неће бити осуде; и Он ће разорити град и светињу са кнезом који долази; и крај ће им бити са потопом; а до краја рата који се брзо завршава Он ће назначити пустошења. И једна седмица утврдиће завет са многима; и у половини седмице укинуће се жртва и принос; и на светом месту биће гнусоба опустошења.“

А све је ово написано 500 година пре рођења Христа, пре распећа Господа, и пре разорења Јерусалима од стране римског цара Тита. И нису само хришћани задржали ову књигу пророчанства, која говори о Христу. Ове овде наведене речи написане су на јеврејском језику (поглавља 2—8. су писана на арамејском, али 9. је на јеврејском), и налазе се у књигама Јевреја, који ни у ком случају нису пријатељски расположени према хришћанству. У томе је исконска, Промислом одређена озлбина Јевреја; чак и нехотично, али овом чињеницом која не оставља никакву недоумицу, они сведоче о исправности хришћанског учења.

И код Пророка Исаије постоје апокалиптичка пророчанства, као на пример: 11, 4; 14, 12—21; 24, 16—23; 27, 1, 2; 66, 15—24. Али код Пророка Исаије „Еванђелисте Старог Завета“, пророчанства су, можда и више неполијубна код Пророка Данила, измешана са пророчанствима која се односе на Христа Спаситеља.

Потресно је у овој живописности пророчанство о васкрсењу мртвих пред Страшни Суд, које налазимо у 37. поглављу Езекиловог пророчанства. Ово је пророчанство добро познато свима који долазе на богослужења. Чита се на јутрењу Велике Суботе.

Снажна пророчанства о свршетку света налазе се у 3. и другој половини 18. поглавља Премудрости Соломонове.

Ако читалац поседује само Библију у издању протестантског Библијског друштва, онда неће у њој пронаћи књигу Премудрости Соломонове. У првом веку после Христа ова књига је одбачена од стране тајног скупа јеврејских рабина у Јамнији, не зато што садржи есхатолошка пророчанства, но зато што је, по њиховом мишљењу, била превише очигледно пророчанство о Христу. А протестанти 16. века су се, одређујући са овоје стране садржај Библије, руководили јеврејским ставовима из првог века.

Мада немају непосредне везе са нашом темом, навешћемо, ради читалаца који немају Библију издату од Православне Цркве, оне стихове из књиге Премудрости Соломонове који су узроковали њено издавање из јеврејског Канона.

„Зато поставимо замке Праведнику, јер нам је непотребан и противи се нашим делима, кара нас за грехе против Закона, и кори нас за грехе нашег образовања; он тврди да зна Бога и назива себе сином Господа; он разобличава наше помисли; већ и на поглед нам је тегобан, јер се живот његов разликује од живота других људи, и његови су путеви другачији. Он нас сматра лицемернима: клони се наших путева као од нечистих, благословеним назива крај праведников и хвалише се да му је Бог отац. Да видимо јесу ли истините његове речи, и да проверимо шта ће бити с њим на крају. Јер, ако је он Син Божији, Он ће га заштитити и избавити га из руку непријатеља. Искушајмо га злобом и мучењем да бисмо познали његову кротост: јер према његовим сопственим речима, он има да буде избављен“. Такве ствари они замишљаху и преварише се: јер их њихова сопствена злоба заслепи. (2, 12—21).

Када је писац ових редова предавао Стари Завет у богословији коју су похађали бивши совјетски официри и који су тада први пут чули ово пророчанство, један од њих је рекао: „Као да је цар Соломон на 900 година унапред чуо шта садужеји и фарисеји говоре на Голготи!“ Наравно да књига која садржи овакве стихове не може бити уврштена у канон од стране деце и млађе браће оних који су викали: „Распни га!“ Јер да су је уврстили, онда би се морали одрећи ужасних дела својих отаца и пасти ничице пред Христом.

Размотрићемо такође и задивљујуће снажне и поетичне стихове о рођењу Христовом из ове исте свете књиге: „Јер док над свим владаше глува тишина, и ноћ се у свом току приближи оредини, Твоја Свемоћна Реч (О, Господе) спусти се са неба сишавши са царског престола као љути ратник усред земље која пропадаше. Он донесе Твоју нелажну заповест као оштар мач... Он дотицаше небо и стајаше на земљи“ (18, 14—16).

Од првог тренутка свог живота на Земљи Христос Спаситељ је био овај „љути ратник“, борац против зла, а не слатка „беба Исус“ какав се приказује на Западу.

У Новом Завету Сам Господ Исус Христос детаљно и опширно говори о последњим временима. На пример у Еванђељу по Матеју 24,3—4 (на овом месту налазимо и Христове речи које сада тако добро разумемо. „... И зато што ће се умножити безаконје, охладнеће љубав многих.“ Јер, да ли је љубав то што видимо код данашњих бестидника који дроко газе и Божије и људске законе?), и 25, 31—46; у Еванђељу по Марку 13, 1—37; и по Луки 21, 7—36.

Многе приче Господа односе се на овршетак света; на пример, прича о талантима, о злим виноградарима, о мудрим девојкама и друге. И у разним засебним одељцима налазимо Христове речи о свршетку света, као што су, рецимо, Његове тужне речи: „Али када дође Син Човечији, хоће ли наћи веру на земљи?“ (Лк 18,8)

О последњим временима много је речено у апостолоким посланицама, нарочито у Посланици Апостола Јуде и у Другој Посланици Апо-

стола Петра. Прва Посланица Апостола Јована излаже главна обележја Антихриста (2, 18. и 22; и II, 7). Сам термин Антихрист увео је у црквену мисао свети Апостол Јован Богослов.

Апостол Павле назива Антихриста „човеком безакоња“. У Посланицама Солуњанима најчешће се говори о последњим временима у петом поглављу Прве и другом поглављу Друге Посланице Солуњанима.

Најзад, завршна књига Светог Писма, Откривење или Апокалипса светог Апостола Јована Богослова, посвећена је пророчанствима која се односе на последње дане света.

Већ смо рекли да је ову књигу тешко разумети и тумачити. Међутим, како време пролази и ми смо све ближи догађајима предсказаним у Апокалипси, тако и сликовите представе ове књиге постају јасније. И ми смо, наравно, ближи њима него претходна поколења, ма колико да су још удаљена времена Апокалипсе.

Ми смо видели белог, риђег и црног јахача. Разумели смо мисао изражену речима које изговарају душе убијених за реч Божију: „Докле ћеш, Господару Свети и Истинити, одлагати да судиш и осветиш крв нашу на онима што живе на земљи?“ (6, 10). Ко од верника, видевши безочан тријумф зла, окружности и лажи у ово наше време, није завапио ка Богу оваквим или сличним речима?

Постајући свесни катастрофалног загађења ваздуха, воде и земљишта које узрокује савремена цивилизација, ми боље него ранија поколења разумемо речи Апокалипсе: „... И трећина дрвећа изгоре, и сва трава зелена изгоре“ (8, 7); „... И трећина мора поста крв, и изгибе трећина живих створења у мору“ (8, 8, 9); „... И трећина вода поста пелин, и многи људи помреше од вода јер постадоше горке“ (8, 11). А исто се говори и у шеснаестом поглављу Апокалипсе.

Тешко би било навести неку другу књигу која би постајала све разумљивија са протоком толиких векова од времена када је написана.

У раздобљу које је следило за апостолским временима, велики број светих Отаца је говорио и писао о крају света, и било би немогуће све их набројати.

Поменућемо неколицину: Свети Иполит Римски, који је указао на то да ће Антихрист бити рођен од жене блуднице; Свети Иринеј Лионски, Свети Кирило Александријски и Свети Василије Велики („Етичка правила“ бр. 6), и Писма 43. и 46.

Нарочито значајно међу светоотачким тумачењима пророчанства о Другом Доласку Христа јесте „Беседа о доласку Антихриста“ Светог Јефрема Сиријанца. Ова је беседа чак и данас веома лако доступна, јер је објављена у брошури „Зрак светлости“ у издању манастира Свете Тројице 1964. год.

Једнаке вредности са „Беседом“ Св. Јефрема, од важних радова из светоотачког раздобља којима се тумаче есхатолошка пророчанства, јесу дела Св. Андреја Кесаријског, писца из 5. века.

Св. Јован Златоусти објашњава да би под именом „Онога који задржава“ у Посланици Солуњанима Апостола Павла требало разумети Римског цара (а у ширем смислу могли би се разумети и законити наследници Римског царства — византијски и руски цареви).

Од изузетне важности је напомена Св. Јована Дамаскина који је оповргао појављено мишљење да ће Антихрист бити оваплоћени ђаво.

Списак богонадахнутих светоотачких текстова који се односе на свршетак света и века завршићемо казивањем из Синаксара на Месопусну Недељу (Недељу Спрашног Суда).

Ово казивање је раније било укључено у све Посне Триоде, па се могло наћи за певницом сваке православне цркве. Нажалост, у издањима штампаним изван Русије ово казивање је изостављено. Према Типику Цркве овај текст би требало читати за време свеноћног бденија уочи Месопусне Недеље, дакле Недеље једну седмицу пред почетак Великог Поста. Али та наредба из Типика поштује се у веома малом броју храмова.

Навешћемо овај синаксар у скраћеном облику да би се могао што лакше ширити:

Када ће бити Долазак Христа то нико не зна: јер Господ то не откри апостолима. Али ће то постати јасно по одређеним знацима који ће доћи као упозорење, како су и неки од светитеља потанко објаснили. Пре Његовог доласка доћи ће Антихрист: јер ће се он понашати као Христос (тј. подражаваће Христа), и чиниће чуда попут оних које је Христос творио, и оживљаваће мртве. Ово ће чинити обмањујући све људе, као што рече апостол; и тада ће се син погибије показати у свој својој сили и знацима и лажним чудима. У Иполитовој беседи пише да ће се Антихрист родити од блуднице, тобожње девице, Јеврејке из племена Дановог. А Јован Дамаскин каже да он неће бити оваплоћен демон, него човек рођен из прелјубе, који ће усвојити сво сатанско делање, и изненада ће се појавити. Правиће се добар и кротак према свима. И тада ће настати велика глад, а он ће нахранити све. И биће свима по вољи. Свето Писмо ће испунити. И људи ће га прогласити за цара. А он ће волети Јеврејски народ веома много. И доћи ће у Јерусалим и обновиће њихов храм. И седам година пре доласка Христа појавиће се Енох и Илија проповедајући људима да не прихвате Антихриста. А он ће их ухватити и мучити, а потом и убити. И они који желе да живе побожно побећи ће далеко у планине, али ће их тамо пронаћи и искушавати демони. Изабраних ради, ових седам година ће се скратити. И наступиће велика глад, и сви ће се на земљи растопити од велике јаре и за кратко време све ће бити опустошено.

А после свега тога, изненада ће, као муња са неба, доћи Господ са Пречасним Крстом испред себе. И огњене реке тећи ће пред њим очишћујући сву земљу од окверни...

Овај наш кратки и мањкави чланак посвећен сведочењу Цркве о свршетку света и века закључићемо Христовим речима бодрена: „А када се почне ово збивати, усправите се и подигните главе своје, јер се приближава ваше избављење.“ (Лк. 21, 28). И топлим, нежним и радосним речима Апокалипсе: „И Бог ће отрти сваку сузу из очију њихових, и смрти неће бити више, ни жалости ни јаука, ни бола неће бити више...“ (21, 4).

„Време је близу. Ко чини неправду нека још чини неправду, и нечисти нека се још прља; а ко је праведан нека још чини правду, и ко је свет нека се још оовећује. Ево долазим ускоро, и плата моја са мном, да дам свакоме по делима његовим...“

Амин, да, доћи Господе Исоусе!“ (22, 10—12, 20)